

Utredning

Förutsättningar för ett idrottsgymnasium i kommunal regi

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen
Avdelning för gymnasie- och vuxenutbildning

Innehåll

Inledning och uppdrag	4
Avgränsningar	4
Bakgrund och nuläge	5
Idrottsundervisning enligt nationella styrdokument	5
Grundskolan	5
Gymnasieskola	5
Promemorian Idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan	6
Aktiv hela livet – idrottspolitiskt program för Linköpings kommun	7
En aktiv skola för goda idrottsliga förutsättningar och bra utvecklingsmiljöer	7
Idrottsutbildningar i Linköping	8
Grundskolan	8
Gymnasieskola	9
Idrottsutbildningar i kombination med arbetsförlagt lärande (APL)	10
Idrott i kombination med utbildning: forskning och omvärldsbevakning	10
Forskning om ungdomars fysiska aktivitet	10
Idrottens samhällsnytta	12
Fysisk aktivitet och skolprestationer	12
Physical literacy	13
Omvärldsbevakning i andra kommuner	14
Örebro	14
Jönköping	15
Borås	15
Sammanfattande slutsatser	16
Linköpings idrottsföreningar	16
Idrottsgymnasium i kommunal regi	17
Organisering av idrottsutbildningar	17
Enkätundersökning grundskolan	18
Beskrivning av genomförande	18

Resultat	18
Diskussion och avslutande rekommendationer	22
Ett idrottsgymnasium bör koncentreras till en skola	23
Lokalisering av ett idrottsgymnasium	24
Ett idrottsgymnasium bör ha en bred ingång med valbara nivåer av idrottsutövande	24
Programutbud - gymnasieprogram att kombinera med idrottsutbildningar	25

1 Inledning och uppdrag

Allians för Linköping skriver i samverkansprogrammet för mandatperioden 2018-2022 att ett av deras mål är att bygga ett idrottsgymnasium med både högskoleförberedande- och yrkesprogram. I programmet ses idrotten som en integrerande faktor vilket även påverkar skolsegregationen, samordningsvinster finns även med de verksamheter som kultur- och fritidsnämnden ansvarar för.

Bildningsnämnden fick i internbudgeten för 2020 ett strategiskt utvecklingsuppdrag att utreda förutsättningar för ett idrottsgymnasium. Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har under året arbetat med en utredning kopplat till detta uppdrag. Syftet med utredningen är att bidra till mer information om idrottsutbildningar i allmänhet samt att problematisera och analysera organisering av idrottsutbildning samt vilken framtida profilering ett idrottsgymnasium i kommunal regi skulle kunna ha.

Arbetet har innefattat omvärldsbevakning hos andra kommuner och huvudmän som framgångsrikt arbetar med olika typer av idrottsgymnasium. En genomgång har även gjorts av aktuellt forskningsläge utifrån ungdomars fysiska aktivitet samt dess inverkan på skolprestationer. Fokusgrupper har genomförts med ett urval av aktiva idrottsföreningar i Linköping.

I syfte att undersöka intresse och inriktning för ett framtida idrottsgymnasium har utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen även genomfört en enkätundersökning i grundskolans årskurs 9. De elever som deltagit i enkäten står i begrepp att göra sitt preliminära gymnasieval senare under läsåret 2020/21. Enkäten ger mer information kring vad Linköpings ungdomar önskar utifrån ett framtida idrottsgymnasium.

Utredningen bör ses som ett underlag inför framtida beslut av nämnden. Avslutningsvis sammanfattas utredningen i en diskussion och ett antal rekommendationer för nämnden att beakta utifrån utredningens slutsatser.

1.1 Avgränsningar

Kommunstyrelsen beslutade enligt 2019-05-07, § 171, att uppdra till utbildningsdirektören att genomföra en utredning för att ta fram en samordnad bild för struktur och lokalisering för framtidens högstadie- och gymnasieskolor i Linköpings tätort. Barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden tillstyrkte förslaget vid sina sammanträden i april 2019. Utredningen delades in i två faser.

Under utredningens första fas som redovisades i december 2019 har Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen tillsammans med Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, Lejonfastigheter och Kommunledningsförvaltningen tagit fram en nulägesbeskrivning av grund- och gymnasieskolor i Linköpings tätort, demografisk utveckling kopplad till planerad bostadsutbyggnad samt beskrivning av tillgänglig kommunal mark och utvecklingsbara fastigheter hos Lejonfastigheter.

Fas 2 i projektet syftade till att konkretisera de slutsatser som fastställdes i fas 1 där målsättningen har varit att ta fram förslag på lösningar och lokaliseringar av högstadie- och gymnasieskolor för att möta utbildningsnämndernas behov av utbildningsplatser de kommande åren.

Slutrapporten för *Skola 2035* fas 2 syftar till att utgöra en plan för samt underlag till beslut om vilka skolor som ska byggas om- och till samt vilka skolor som behöver tillkomma och på vilken fysisk plats som skolan bör lokaliseras. Slutrapporten redovisades i bildningsnämnden i maj 2020, § 56.

Utredningsuppdraget avseende idrottsgymnasium tangerar ovanstående uppdrag. Utredningen *Skola 2035* har behandlat framtida *lokaliseringar* av gymnasieskolor samt programfördelningar. Utredningsuppdraget avseende idrottsgymnasium avgränsas därmed till att i första hand problematisera och analysera *organisering* av idrottsutbildning samt *inriktning* på ett framtida idrottsgymnasium. I utredningens avslutande kapitel återfinns ett stycke kring lokalisering av idrottsutbildningar.

2 Bakgrund och nuläge

2.1 Idrottsundervisning enligt nationella styrdokumentet

2.1.1 Grundskolan

I grundskolan finns möjlighet inom ramen för elevens val och skolans val att organisera en profilering inom ett ämne. Inom de praktiskt estetiska ämnena, bild, idrott och hälsa, musik eller slöjd, finns även möjlighet att använda färdighetsprov till årskurs 4 och 7 som urval till en viss skolenhet eller elevgrupp när det finns fler sökande än platser.

I grundskolan utökades undervisningstiden i idrott och hälsa med 100 timmar, till 600 timmar, inför läsåret 2019/20. Av den utökade tiden förlades 20 timmar till mellanstadiet och 80 timmar till högstadiet. Skollagen fördelar timmarna mellan de tre stadierna. Vid en jämn fördelning av idrottstimmar i årskurs 7-9 ger det alla elever rätt till 155 minuter idrott/vecka.

2.1.2 Gymnasieskola

Inom gymnasieskolan får huvudmän anordna två typer av idrottsutbildningar där elever kan kombinera gymnasieutbildning med elitidrottssatsning. De två typerna av idrottsgymnasier benämns som riksidrottsgymnasier (RIG) och nationellt godkända idrottsutbildningar (NIU). Från början var de nationellt godkända idrottsutbildningarna tänkta att vara ett lokalt eller regionalt alternativ till riksidrottsgymnasierna.¹

Utbildningarna genomförs inom ramen för de nationella gymnasieprogrammen men vissa avvikelser från programmen kan få göras. Inom NIU-utbildningarna läser eleven 200 gymnasiepoäng specialidrott inom ramen för programfördjupningen och 200 gymnasiepoäng inom ramen för det individuella valet. Ämnet specialidrott får bara anordnas inom antingen NIU- eller RIG-utbildningar och har till syfte att utveckla ungdomarna inom en idrott mot elitnivå. Bedömer rektorn att eleven kan genomföra sina ordinarie kurser och de frivilliga kurser finns även förutsättningar för eleven att läsa ytterligare 300 gymnasiepoäng specialidrott som utökat program.

Totalt finns det läsåret 2019/20 ca 40 huvudmän som anordnar utbildning inom ca 35 idrotter som riksidrottsgymnasier (RIG). Totalt antal inom riksidrottsgymnasierna uppgår till ca 1 200 elever.²

¹ SOU 2008:27. *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*.

² Riksidrottsförbundet. www.rf.se

Sett till hela Sverige är de nationellt godkända idrottsutbildningarna fler till antalet. Totalt får ungefär 7 800 elever som gymnasieutbildning inom ramen för en nationellt godkänd idrottsutbildning. De nationellt godkända idrottsutbildningarna ges läsåret 2019/20 på totalt 350 skolor av drygt 140 huvudmän.³

Riksidrottsgymnasierna har, till skillnad från de nationellt godkända idrottsutbildningarna, statligt stöd för merkostnaderna i ämnet specialidrott.

Utöver de två lagreglerade formerna för idrott- och gymnasieutbildning finns det på platser i landet en tredje form som ofta benämns som LIU-utbildning (lokal idrottsutbildning). Utbildningsformen använder det individuella valet om 200 gymnasiepoäng inom de ordinarie gymnasieprogrammen för att erbjuda kurser kopplade mot en specifik idrott eller en hälsoinriktning. För specifika idrotter används ofta kurserna idrott och hälsa 1 och 2 specialisering, för hälsoinriktningar kan flera olika nationella gymnasiekurser vara aktuella utöver idrott och hälsa 2.

2.2 Promemorian Idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan

De två nationellt reglerade formerna för idrottsutbildningar riktar sig till elitsatsande ungdomar som önskar kombinera en gymnasieutbildning med idrottsutövande. Dessa två former är för närvarande under utredning av utbildningsdepartementet.

Som en del av utredningen har en dialog genomförts med ett antal kommuner, organisationer och enskilda huvudmän. Linköpings kommun träffade under 2019 representanter från utredningen för att diskutera erfarenheter av NIU-verksamheten. Linköpings kommun var remisskommun för promemorian och lämnade ett yttrande till utbildningsdepartementet i november 2020, § 118. Utredningen föreslår ett antal ändringar inom gymnasie- och gymnasieskolan med koppling till idrottsutbildningar.

- Utredningen föreslår att det endast ska finnas en typ av gymnasie- och gymnasiesärskoleutbildning som innehåller specialidrott och att denna utbildning ska vara riksrekryterande. Denna nya utbildning ersätter därmed både riksidrottsgymnasierna och de nationellt godkända idrottsutbildningarna.
- Ansökan om att få anordna utbildningen ska ske till Skolverket som i sin tur ansvarar för att inhämta yttrande från dels berört specialidrottsförbund samt samråda med Riksidrottsförbundet.
- Staten och kommunerna ska dela på kostnaden för utbildningen. Samma system som idag ligger till grund för riksidrottsgymnasierna ska gälla för de nya utbildningarna. Finansiering sker till del av statsbidrag.
- Eleverna eller vårdnadshavarna ska bekosta den individuella utrustningen, men undantag får medges.
- Ett tillägg införs utöver de befintliga urvalsreglerna; den som anses ha bäst förutsättningar att kunna tillgodogöra sig utbildningen inom respektive kön ska ges företräde vid urval.

Förslagen i promemorian är ännu inte beslutade av riksdagen. Förslagen innebär förändringar i skollagen, gymnasieförordningen och förordningar kopplade till

³ U2020/04134/GV. *Idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan.*

statsbidrag för idrottsverksamhet. I promemorian föreslås att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2022. Skolverket ska pröva om huvudmän får rätt att anordna idrottsutbildningar. Inräknat handläggningstider kan elever antas till dessa utbildningar med start till höstterminen 2024.

2.3 Aktiv hela livet – idrottspolitiskt program för Linköpings kommun

Med utgångspunkt från idrottens utmaningar och möjligheter, Riksidrottsförbundets strategiarbete, idrottens positiva inverkan på samhällsnyttan och gällande forskning har Linköpings kommun arbetat fram ett idrottspolitiskt program – Aktiv hela livet. Programmet är ett kommunövergripande styrdokument som beskriver hur kommunen, tillsammans med olika aktörer, ska arbeta för att skapa förutsättningar för så många som möjligt att vara fysiskt aktiva så länge som möjligt. Bildningsnämnden har att förhålla sig till programmets innehåll vid framtida beslut om exempelvis ett idrottsgymnasium.

Programmet bygger på tre bärande delar – Aktiv hela livet, jämställdhet och inkludering. Dessa tre områden ska genomsyra programmets fem fokusområden:

- Aktiv i en förening
- Aktiv utanför föreningslivet
- Mötesplatser för aktivitet
- En aktiv skola/förskola
- Upplevelser som främjar fysisk aktivitet

För att skapa bra förutsättningar att vara aktiv hela livet betonar allt fler vikten av rörelseförståelse som handlar om hur vi skapar förutsättningar för människor att utveckla motivation, självförtroende, fysisk kompetens, kunskap och förståelse att värdera och ta ansvar för deltagande i fysisk aktivitet.

För att utveckla en livslång rörelseförståelse är det viktigt att ha motivation att hålla fast vid långsiktiga mål, och att inte ge upp vid motgångar. En positiv utveckling tidigt i livet skapar motivation för individen att fortsätta vara aktiv, oavsett om individen väljer att träna för motion och hälsa, träna för motion och tävling eller träna för tävling och prestationsutveckling (elit).

2.3.1 En aktiv skola för goda idrottsliga förutsättningar och bra utvecklingsmiljöer

Ett av det idrottspolitiska programmets fokusområden är skolan och dess avgörande roll för barn- och ungdomars hälsa och välbefinnande. Grunden för rörelseförståelse läggs redan i förskolan. Rörelse ska vara en naturlig del av skoldagen. Bristen på rörelse och aktivitet gör att barn och ungdomars utveckling hämmas på många olika områden och forskning visar att barn har idag generellt inte samma rörelseförståelse som tidigare.

Programmet beskriver bland annat att Linköpings kommun ska arbeta för att skapa förutsättningar för att kunna kombinera studier med satsningar på idrott. Detta gäller både på grundskole- och gymnasienivå. En viktig del i detta är att det finns goda idrottsliga förutsättningar och bra utvecklingsmiljöer för de elever som vill kombinera studier med idrott.

Det finns ett flertal likartade och gemensamma nämnare och faktorer som har betydelse för den idrottsliga utvecklingen – att det finns en kultur som präglas av en tydlig struktur, en helhetssyn på den aktiva individen, kompetenta och välutbildade tränare/ledare/lärare, närhet och tillgång till bra träningsmiljöer och gruppens sammansättning och samverkan.

2.4 Idrottsutbildningar i Linköping

2.4.1 Grundskolan

Av Linköpings kommuns kommunala grundskolor erbjuder fyra grundskolor idrottsprofil i årskurs 7-9. På tre av skolorna är profileringen inriktad mot en specifik idrott den fjärde skolan erbjuder en allmän idrottsprofil där eleverna får prova på många olika idrotter och aktiviteter. De idrotter som idag erbjuds som profilering inom grundskolan är; fotboll (98 platser/år), innebandy (28 platser/år), handboll (28 platser/år), dans (30 platser/år), simning (7 platser/år), tennis (5 platser/år), konståkning (6 platser/år) och ishockey (24 platser/år). På den allmänna idrottsprofilen erbjuds 60 platser/år. Fördelningen mellan pojkar och flickor inom idrottsprofilerna totalt är 55 % pojkar (452) och 45 % flickor (374) där den stora andelen 33 % (123) av flickorna återfinns inom dans.

Urval till den allmänna idrottsprofilen, om det finns fler sökande än platser, görs genom betyg i ämnet idrott och hälsa. Urval till de idrottspecifika profilklasserna, om det finns fler sökande än platser, görs genom ett färdighetstest som genomförs på våren i årskurs 6.

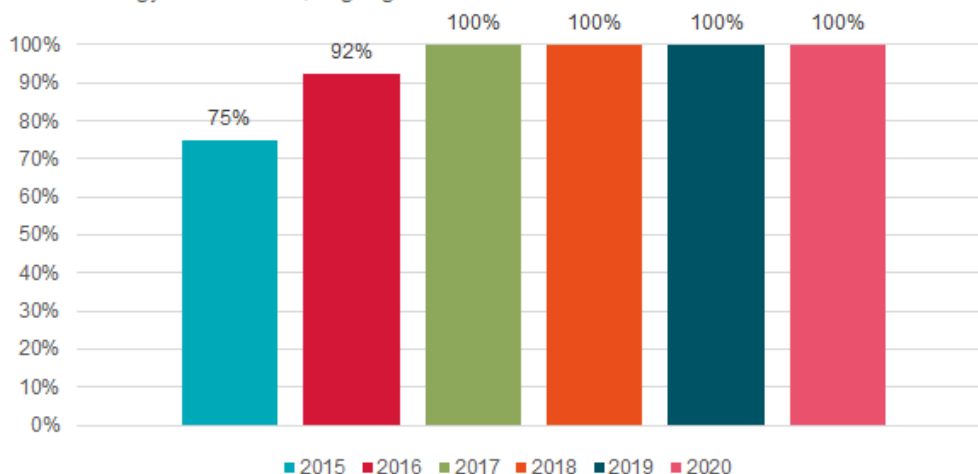
På två kommunala högstadieskolor finns möjlighet att välja inriktning inom idrott och hälsa för de elever som vill specialisera sig inom ämnet. Eleverna får inom ramen för sin inriktning prova på olika idrotter men även lära sig mer om ledarskap.

Utöver tiden för elevens val finns även möjlighet för skolan att inom ramen för timplanen att genom tid för skolans val för att ge utrymme till profilering. Till skolans val får antalet timmar i timplanen per stadium för ett ämne eller en ämnesgrupp minskas med högst 20 procent. Det är däremot inte tillåtet att minska antalet timmar för svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik.

2.4.2 Gymnasieskola

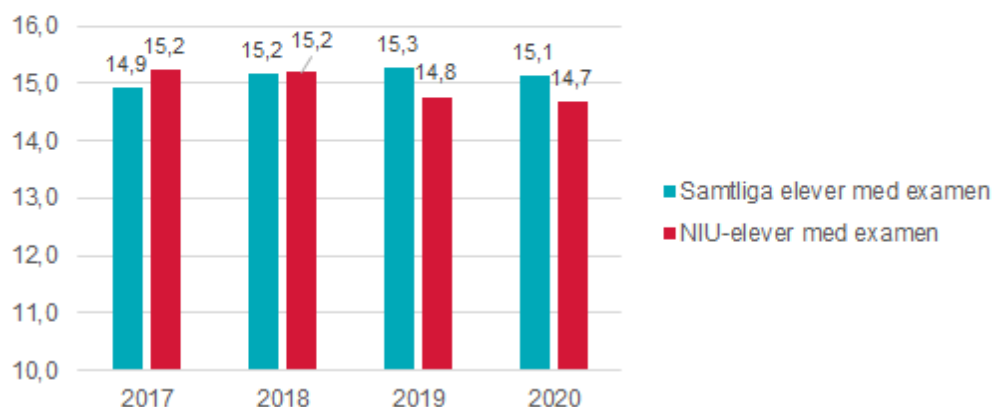
Andel elever med examen på nationellt godkända idrottsutbildningar (NIU)

Kommunala gymnasieskolor, avgångsklasser 2015-2020

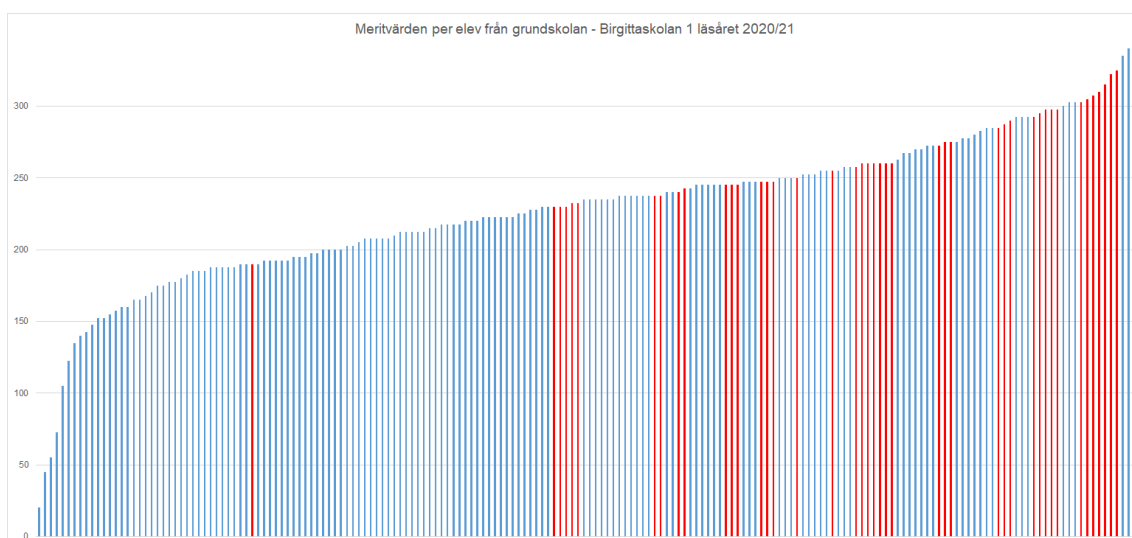

De elever på kommunala gymnasieskolor som gått nationella idrottsutbildningar har en hög examensgrad där samtliga avgångselever de senaste fyra åren har fått gymnasieexamen. Vid den omvärldsbevakning som genomfördes i samband med denna utredning framgår att detta står ut jämfört med elever på andra idrottsgymnasier, där eleverna även ofta går ett fjärde år för att kunna få uppfylla kraven på en examen.

Genomsnittligt betygspoäng över tid elever på nationellt godkända idrottsutbildningar (NIU) och samtliga elever kommunala gymnasieskolor Avgångsklasser 2017-2020

NIU-elevernas betygspoäng har de senaste två åren varit något lägre än snittet för samtliga avgångselever på kommunala gymnasieskolor.

I ovanstående diagram visas samtliga elever som går på Birgittaskolan 1 (sambhällsvetenskapsprogrammet, ekonomiprogrammet och naturvetenskapsprogrammet) där rödmarkerade staplar är elever som går en nationellt godkänd idrottsutbildning. Att skolan erbjuder idrottsutbildningar gör att skolan får en mer spridd elevsammansättning sett till ingående meritvärden. En större blandning av elever på skolorna förväntas ha en positiv effekt på gymnasieskolans segregation och som en följd elevernas studieresultat.

Idrottsutbildningar i kombination med arbetsförlagt lärande (APL)

Att kombinera gymnasiestudier med idrottsutbildning ställer krav på skolans inre organisation så som arbete med schema och elevens studieplanering. Specialidrottsundervisning för elever som läser en elitidrottsutbildning (NIU/RIG) utgör ofta en utmaning när eleven läser ett yrkesprogram. Detta på grund av gymnasieskolans krav på 15 veckors APL. Under APL följer eleven ordinarie arbetstid på heltid inom respektive bransch, detta utgör en av anledningarna till att det är svårt att kombinera elitidrott med yrkesprogram. Inom ramen för utredningen har en dialog förts med de kommunala rektorer som är ansvariga för yrkesutbildningar. Dialog har även förts med arbetsgivarrepresentanter inom olika branscher. Utifrån detta kan konstateras att det är svårt att uppfylla lagkravet på 15 veckors APL på heltid för elever som behöver elitidrotta även under APL inom vissa branscher som har arbetstid under samma tid som elevernas ordinarie undervisningstid.

3 Idrott i kombination med utbildning: forskning och omvärldsbevakning

Forskning kring hur fysisk aktivitet påverkar skolresultaten är till största del gjord på yngre barn och ungdomar i grundskoleåldern. Detta innebär att forskningens slutsatser i viss mån inte går att generalisera till ungdomar i gymnasieåldern, däremot allmänna teorier kring hur fysisk aktivitet påverkar psykisk- och fysisk hälsa är applicerbara även på ungdomar i gymnasieåldern likväl som alla åldersgrupper.

3.1 Forskning om ungdomars fysiska aktivitet

Världshälsoorganisationen (WHO) understryker att det är särskilt viktigt för barn och ungdomar att röra på sig under uppväxten. Rekommendationen för fysisk aktivitet för

alla barn och ungdomar mellan 5 – 17 år är minst 60 minuters fysisk aktivitet varje dag. Intensiteten bör vara måttlig, alla ungdomar bör ägna sig åt pulshöjande aktiviteter minst tre gånger i veckan.

Flertalet studier visar att barn och ungdomar rör på sig för lite i jämförelse med nationella och internationella rekommendationer. Flickor rör sig generellt sett mindre än pojkar och med en ökande ålder minskar aktiviteten betydligt. Exempelvis är det bara en av tio flickor i gymnasieåldern som når rekommendationen om en timmes daglig fysisk aktivitet.

Under de senaste åren har studier visat att barn och ungdomar slutar idrotta allt tidigare och att flertalet inte hittar tillbaka till föreningsidrotten. Med anledning av dessa förändringar har idrottsrörelsen börjat arbeta mot en ny inriktning – Strategi 2025 – där de beskriver hur idrotten ska förnya sig för att förbli attraktiv.⁴

För det föreningsorganiserade idrottandet vänder medlemskurvan redan nedåt vid 11-årsåldern – en verklighet som många idrottsföreningar känner igen sig i. Därefter sker ett successivt tapp av medlemmar till någonstans mellan 35–50 årsåldern då det blir en svag ökning i form av de föräldrar som kommer tillbaka antingen som aktiva eller som barn- och ungdomsledare. Samtidigt visar flera enkätundersökningar en ökande trend bland unga att skaffa sig en goda hälsovanor och en sund livsstil där fler ungdomar väljer att träna och idrotta i egen eller privat regi.⁵

Flertal studier har gjorts för att kartlägga ungdomars fysiska aktivitet, bland 15-åringar var det endast 10-15 % av ungdomarna som nådde upp till rekommendationen om 60 minuters daglig fysisk aktivitet med minst måttlig intensitet. Majoriteten av studierna visar att pojkar är mer fysiskt aktiva jämfört med flickor. Riksidrottsförbundets statistik visar att ca 70 % av ungdomarna i åldern 12-15 är aktiva i någon klubb eller förening. För ungdomar i ålder 16-18 år sjunker denna siffra till ca 50 %. I den senaste åldersgruppen finns en könsskillnad där 56 % av pojkarna är aktiva i en förening, för flickor är denna siffra endast 38 %.⁶ Ungdomar i gymnasieåldern är således i mindre utsträckning fysiskt aktiva i någon klubb eller förening i jämförelse med ungdomar i högstadietåldern.

Det finns en påvisad skillnad mellan unga i familjer med olika socioekonomisk status och deltagandet i organiserad fysisk aktivitet. Ungdomar från familjer med lägre socioekonomisk status deltar i mindre utsträckning i organiserad fysisk aktivitet.⁷

Centrum för idrottsforskning (CIF) arbetar på uppdrag av Riksidrottsförbundet och staten och till uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens områden. CIF ansvarar även för uppföljning av statens stöd till idrotten. 2016 utkom CIF med en antologi som kretsar kring ungas idrott och fysisk aktivitet på skoltid och fritid.

Fysisk aktivitet bland ungdomar är svårt att undersöka vetenskapligt. De flesta av tidigare genomförda studier använder sig av självrapporterad data eller enkätundersökningar. 2016 genomfördes den första nationella studien i Sverige av fysisk aktivitet bland unga med objektiva mätmetoder. Ungdomarnas rörelse har mätts

⁴ Riksidrottsförbundet. *Strategi 2025* (2019).

⁵ Ungdomsbarometern (2020). *En engagerad idrottsgeneration?*

⁶ <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/unga-i-sverige/>

⁷ Centrum för idrottsforskning, *Få unga rör sig tillräckligt* (2016).

med rörelsemätare (så kallad accelerometer). Mätningen gjordes på ungdomar i årskurs 5 och årskurs 8 i grundskolan samt årskurs 2 i gymnasieskolan.

Resultatet av studien visar att pojkar har en signifikant högre nivå av total fysisk aktivitet i alla årskurser jämfört med flickor. Vidare framkom tydliga skillnader mellan åldersgrupperna. Resultatet visar också att den fysiska aktiviteten minskar i takt med en ökad ålder, den grupp som rör sig minst utgörs av flickor i årskurs 2 på gymnasieskolan. Ungdomarna rör sig även mindre på helger än på vardagar. I studien relateras resultaten till föräldrarnas utbildningsbakgrund, det fanns i studien ingen skillnad i total fysisk aktivitet mellan elever med hög- respektive lågutbildade föräldrar. Resultaten av studien är i linje med tidigare studier.

3.2 Idrottens samhällsnytta

Idrott och fysisk aktivitet bidrar till samhällsnytta på ett flertal olika områden, men idrottens mervärde för individ och samhälle ska inte tas för givna då sambanden är komplexa.

Idrott och fysisk aktivitet är positivt för hälsan. Idrott och fysisk aktivitet får barn, ungdomar och vuxna att utvecklas såväl fysiskt som mentalt och bidrar till positiva hälsoeffekter. Det är dock avgörande att träningen och den fysiska aktiviteten tar hänsyn till utövarens egen kapacitet, sociala situation och biologiska och psykologiska hälsa. För att idrott ska vara framgångsrik för individens hälsa bör träningen/aktiviteten vara väl planerad, allsidig och varierad. Fokus ska vara på ett livslångt idrottande/lärande.

Idrott, rörelse och fysisk aktivitet kan också leda till en positiv psykosocial hälsoutveckling i form av ökad livskvalitet, välmående och livsglädje. Framförallt gäller det de som är lagom involverade i sin idrott, som är aktiva inom lagidrotter, som deltar i flera idrotter under barnaåren och som upplever att ledare tränare och föräldrar är med och skapar ett klimat där man får möjlighet att känna sig kompetent, självständig och inkluderad i en gemenskap som är lagom krävande och väldigt tillåtande.

Det är alltså inte idrottsutövandet i sig som i ett psykosocialt hänseende främst påverkar samhällsnyttan, utan hur själva utövningen är utformad och vilka personer – och normer och attityder- som uppstår och verkar i relation mellan involverade vuxna, barn och ungdomar.

Fysisk aktivitet och motorisk träning kan också ha effekt på individens lärande. Lärande är förankrat i rörelserelaterade färdigheter inom sociala sammanhang och aktiviteter som främjar samspelet mellan sinnesintryck och motorik underlättar beredskapen att lära sig nytt och prestera. Forskning visar bland annat på att schemalagd fysisk aktivitet påverkar skolprestationer positivt och samarbetsprojekt mellan skolor och idrottsföreningar som har fokuserat på motorik och rörelseförståelse för alla elever har visat sig vara framgångsrika.⁸

3.2.1 Fysisk aktivitet och skolprestationer

Skolverket konstaterar att sambandet mellan fysisk aktivitet och prestationer i skolan har stärkts de senaste åren. Daglig rörelse är viktigt för elevernas måluppfyllelse, där det hälsofrämjande arbetet bör vara ett gemensamt ansvar för hela skolan.⁹

⁸ Riksidrottsförbundet (2017). *Idrottens samhällsnytta*.

⁹ Skolverket (2019)

Under de senaste åren har flera rapporter påvisat sambandet mellan rörelse i skolan och lärande. Fysisk aktivitet i skolan är något som återkommande diskuteras i massmedia. På senare år har även flertalet forskningsstudier gjorts inom ämnet. Ett av de mest uppmärksammade studierna är Bunkefloprojektet i Skåne. Bunkefloprojektet genomfördes på en grundskola (Ångslättskolan i Bunkeflostrand) som ändrade läroplanen och den schemalagda fysiska aktiviteten utökades till 40 minuter per skoldag (200 minuter i veckan). En dag i veckan var barnen utomhus och genomgick någon fysisk aktivitet, som inte nödvändigtvis genomfördes inom ramen för idrottsämnet. Projektet följde totalt 185 pojkar och 153 flickor under hela grundskoletiden och hur en ökad fysisk aktivitet i skolan påverkade deras betyg och uppnådda behörighet till gymnasieskolan.

I Jesper Fritz avhandling *Physical Activity During Growth-Effects on Bone, Muscle, Fracture Risk and Academic Performance* (2017) studeras i huvudsak fysisk aktivitets inverkan på benmassa, frakturer och musklers utveckling. En del av avhandlingen rör hur fysisk aktivitet inverkar på skolprestationer. I sin avhandling refererar Fritz till flera studier som undersöker sambandet mellan fysisk aktivitet och olika kognitiva funktioner, som minne och inläring. Fritz utgår från data hämtad ur Bunkefloprojektet. I projektet användes data från fyra skolor i Malmö-området, där en av dessa fungerade som interventionsskola och utökade undervisningen i idrott och hälsa (Bunkeflo). Studien visar att pojkar med extra skolidrott förbättrade sina slutbetyg i nionde klass, likaså ökade andelen pojkar som blev behöriga till gymnasieskolan i denna grupp. Studien fann inget samband mellan ökad fysisk aktivitet och skolprestationer för flickor. När det kommer till studiens övriga områden, som exempelvis utveckling av skelettet och ökad benmassa, påvisas förbättrade resultat för både pojkar och flickor. En slutsats av studien är emellertid att det nu finns starka vetenskapliga belägg för att rekommendera daglig idrott i grundskolan för alla barn.

De flesta studier om fysisk aktivitet och dess påverkan på skolprestationer har gjorts på grundskolan. Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har i samband med denna rapport varit i kontakt med Ingegerd Ericson (docent och lektor i idrottsvetenskap) vid Malmö universitet. Ericson menar att när det gäller studieresultat är det inte orimligt att tänka sig att effekterna blir ungefär desamma för elever i gymnasieskolan som elever i grundskolan.

3.2.2 Physical literacy

Återkommande inom forskning kopplat till ungdomar och fysisk aktivitet är begreppet *physical literacy* (rörelseförståelse) vilket på senare år rönt allt mer uppmärksamhet. Begreppet rörelseförståelse används även i Linköpings kommuns idrottspolitiska program. Begreppet antar ett vidare perspektiv på fysisk aktivitet där fokus ligger på ungdomars utveckling av förmågor inom fysisk rörelse, snarare än endast fysisk rörelse som fenomen. *Literacy* handlar om utvecklandet av förmågor inom ett visst ämne- eller område. *Physical literacy* går att jämföra med utvecklandet av läs- och skrivkunnskap eller förmågor inom matematik eller musik.

Physical literacy beskrivs som utvecklandet av fundamentala förmågor inom rörelse och sport. Genom detta ges ungdomar större möjligheter att delta i fysiska aktiviteter då kunskaper och förmågor inom olika former av sport ökar. Detta förväntas också öka deras benägenhet att vara fysiskt aktiva längre upp i åldrarna.

Utvecklandet av *physical literacy* är beroende av elevernas föräldrar, lärare och tränare där ett delmål är att barn och ungdomar ska få pröva många olika former av fysisk aktivitet och sporter. *Physical literacy* handlar dock inte enbart om att utveckla ett mångsidigt rörelsemönster utan inbegriper även andra faktorer för att leva ett aktivt liv, exempelvis individens motivation, kunskap, förståelse och självförtroende. Teorin kopplat till *physical literacy* har således ett bredare perspektiv kopplat till folkhälsa, snarare än att utveckla talang och elit inom enstaka sporter. Tidig selektering bland yngre individer och specialisering inom enstaka sporter ses som hämmande för individer att utveckla *physical literacy* och en livslång aktiv livsstil. Flera studier visar att det är vanligt med en specialisering i samband med att ungdomar börjar gymnasiet. I artikeln *Många vägar till landslaget*¹⁰ visas att många av de idrottare som når elitnivå har specialiserat sig på en idrott vid 15-16 års ålder samt att de har provat flera olika idrotter innan de valt att specialisera sig på en idrott. Författaren konstaterar även i artikeln att tidpunkten för specialisering för varierar mellan olika idrotter.

En av de mest aktiva förespråkarna bakom *physical literacy* internationellt är den kanadensiske neuroforskaren Dean Kreillaars som flera gånger varit i Sverige och föreläst för beslutsfattare, idrottsorganisationer och skolpersonal. Han företräder även organisationen IPLA (International Physical Literacy Association) som internationellt verkar för att uppmuntra och stödja organisationer att verka för utvecklandet av *physical literacy*.

3.3 Omvärldsbevakning i andra kommuner

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen genomförde under 2018 ett antal besök i olika kommuner för att omvärldsbevaka olika sätt att bedriva idrottsgymnasier. Nedan följer en kortfattad redogörelse för dessa besök.

3.3.1 Örebro

Örebro kommun valde för ett antal år sedan att samla alla idrottsutbildningarna under en skola, Idrottsgymnasiet Örebro. Tidigare fanns idrottsutbildning spridd på fem av de kommunala gymnasieskolorna. Idrottsgymnasiet sorterar organisatoriskt under Virginska gymnasiet men har en egen antagning och egen personal. Totalt finns ca 500 elever på idrottsgymnasiet. Eleverna väljer mellan tre olika alternativ utifrån intresse, ambition och kunskapsnivå.

- Nationell idrottsutbildning (NIU) - för de elever som vill nå nationell elit inom sin idrott och kombinera detta med gymnasiestudier.
- Lokal idrottsutbildning (LIU) - för de elever som utöver en idrott på fritiden och vill kombinera detta med gymnasiestudier. Eleverna läser kurserna Idrott och hälsa 1 och 2 specialisering om totalt 200 gymnasiepoäng vilket innebär två pass i veckan under årskurs 1 och 2. LIU-nivån läses mot en specifik idrott.
- Träning och hälsa – för de elever som gillar att träna och idrotta vid sidan av studierna. Eleverna läser kurserna Träning och hälsa 1 och 2 om totalt 200 gymnasiepoäng vilket innebär två pass i veckan under tre år.

De program som erbjuds i kombination med idrott är samhällsvetenskapsprogrammet, ekonomiprogrammet, naturvetenskapsprogrammet och barn- och fritidsprogrammet. Skolenheten "Örebro idrottsgymnasium" organiseras under Virginska gymnasiet. Alla

¹⁰ *Många vägar till landslaget* PG Fahlström, Linneuniversitetet, 2015

skolans utbildningar erbjuds inte i kombination med de tre olika idrottsnivåer som redovisas ovan.

Inriktningen ”Träning och hälsa” har varit framgångsrik för att bredda skolans utbud inom idrott/hälsa. Genom inriktningen utjämnas också en del av den skeva könsfördelning som finns inom många av de stora lagidrotterna.

Det som står ut på skolan är att de har en välutvecklad organisation för elevsupport. Mentorerna, SYV och NIU-projektledare stödjer eleverna med vardagsplanering kring kombinationen idrott och studier.

Skolan har ett eget elevhälsoteam riktat mot idrottseleverna. En fördel enligt skolledningen är att det finns ett uttalat uppdrag till samtliga anställda att det är ett idrottsgymnasium och att de arbetar med idrottselever. Skolan ska tillsammans med klubbarna göra så att elevens utvecklingsmiljö blir så bra som möjligt.

En annan aspekt som skolledningen lyfter fram som en framgångsfaktor är bra samverkan med klubbarna/föreningarna. Skolan har kontinuerliga samverkansmöten med idrottsklubbar och arbetar efter en särskilt framtagen samverkansplan.

3.3.2 Jönköping

Sanda idrottscentrum i Jönköping har totalt ca 1 350 elever där cirka 1000 av dessa är gymnasieelever. På skolan finns även högstadiesamverkan. Programutbudet på gymnasieskolan utgörs av barn- och fritidsprogrammet, handels- och administrationsprogrammet, ekonomiprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet, naturvetenskapsprogrammet och yrkesintroduktion. Antalet elever som läser NIU-utbildning varierar på respektive program men samtliga elever läser tillsammans oavsett idrottsutbildning eller ej. Barn- och fritidsprogrammet lyfts av skolan fram som populärt bland NIU-eleverna, detta då yrkesutgångar från programmet finns inom exempelvis personlig tränare etc.

Skolan arbetar även med lokala idrottsutbildningar (LIU) där eleverna läser kurser idrott och hälsa 1 och 2 specialisering. LIU-utbildningarna kompletterar NIU/RIG-utbildningarna och ger skolan ett större elevunderlag och bredd. Sanda idrottscentrum erbjuder även eleverna ett elevboende, detta då de tar emot elever från hela landet.

3.3.3 Borås

Sven Eriksongymnasiet i Borås har totalt ca 1 100 gymnasieelever där ca 25-30 procent läser antingen NIU- eller LIU-utbildning. Sven Eriksongymnasiet är certifierande för NIU-utbildningen inom elva idrotter och har 17 idrotter kopplade till LIU-utbildningarna. I skolans programutbud finns ekonomiprogrammet, teknikprogrammet, International Baccalaureate diploma programme, barn- och fritidsprogrammet samt två riksrekryterande spetsutbildningar; inom ekonomi och teknik.

Samtliga instruktörer inom varje idrott är anställda av skolan, undantaget fotbollen. Skolan har många lärare med idrottsintresse, av alla instruktörer är 50 % lärare i andra ämnen. Skolan har också en fystränare anställd som har till uppdrag att ge anpassad styrke- och fysträning utifrån varje idrott. En samordnare finns även som håller i det mesta kring kontakter med föreningar och annat med koppling till idrottsutbildningarna. Vilka idrotter som skolan erbjuder beror i hög grad på idrottsföreningarnas drivkraft, en tydlighet från skolans sida är att idrottseleverna ska

klara gymnasiet på tre år. En bärande tanke gentemot föreningarna är att det är skolan som styr verksamheten. En framgångsfaktor som skolan lyfter fram är att den lokala politiken och förvaltningen ger bra stöttning och förutsättningar att utveckla idrottsutbildningarna

3.3.4 Sammanfattande slutsatser

Sammanfattningsvis kan det konstateras att de besökta skolorna skiljer sig på några avgörande punkter:

- Olika fokus i målgrupper – bredd eller elitidrott
En skillnad mellan de besökta skolorna handlar om skolornas organisering av idrottsutbildning samt vilka målgrupper som deras utbildningar vänder sig mot. Örebro kommun har genom sina tre nivåer en tydlig breddinriktning som vänder sig både mot elever som vill nå nationell elit såväl som elever som gillar att träna och idrotta och vill lära sig mer om hälsa. Jönköping har å sin sida ett tydligare elitfokus på sitt idrottsgymnasium, det är även tydligt att de olika lokala idrottsutbildningarna är kopplade till en idrott.
- Olika ansvar i utbildningen – samverkande klubb och skola
En ytterligare aspekt av hur de olika besökta huvudmännen valt att organisera idrottsutbildningen handlar om hur pass stort ansvar skolan tar för specialidrottsundervisningen. Inom några idrotter ses specialidrotten som något som den samverkande klubben ansvarar för, snarare än skolan. Här skiljer sig detta åt snarare från idrott till idrott än mellan de besökta skolorna. I många andra fall är tränarna anställda av skolan och är även i flertal fall även lärare i andra ämnen.

Likaså skiljer sig graden av specialisering av stödfunktioner inom skolan, hos vissa av huvudmännen har idrottsgymnasiet en elevhälsa som är specialiserad för idrottselever – i vissa andra fall finns en tydligare koppling till motsvarande funktioner inom idrottsklubben (framförallt hos stora klubbar). På två av de besökta idrottsgymnasierna tillhör skolenheten till en större skola, ofta flera gymnasieprogram.

- Programutbud
När det kommer till vilka nationella gymnasieprogram som erbjuds i kombination med idrottsutbildning är de besökta skolorna relativt lika. Elever som går på idrottsutbildningar i dessa kommuner går i regel ett högskoleförberedande program, yrkesutbildningar är mindre vanliga och då ofta barn- och fritidsprogrammet eller handels- och administrationsprogrammet.

4 Linköpings idrottsföreningar

Inom ramen för utredningen har även ett antal fokusgrupper genomförts med ett urval av Linköpings idrottsföreningar. Syftet med dessa var att ge föreningarna möjlighet att påverka samt ge sina synpunkter på utvecklandet av ett eventuellt idrottsgymnasium. Ett annat syfte var att diskutera hur samarbete och organisation av ett idrottsgymnasium kan ske på bästa sätt utifrån dels skolans uppdrag, men även utifrån idrottsföreningarna. De föreningar som deltagit i fokusgrupperna är följande:

Linköpings Hockey Club
Linköpings Fotboll Club
Landeryds Golfklubb
GF Nikegymnasterna
Linköpings Allmänna Simsällskap (LASS)
RP IF (Handboll)
Linköpings GIF (Friidrott)
Linköpings Konståkningsförening

Idrottsgymnasium i kommunal regi

Av de föreningar som deltagit i fokusgrupperna ställer sig i stort sett alla deltagare positiva till att utveckla ett idrottsgymnasium i kommunal regi. Flera av föreningar ser gärna ett ökat samarbete med gymnasieskolan i någon form. Ett idrottsgymnasium i kommunal regi skulle ge förutsättningar till ett långsiktigt samarbete som skulle kunna gynna både kommunen och idrottsföreningarna på sikt. Ett större idrottsgymnasium i staden skulle göra det lättare för idrottsföreningarna att attrahera spelare/idrottsutövare då det skulle bli lättare för elever att kunna kombinera sina gymnasiestudier med idrottsutövande i Linköping.

Organisering av idrottsutbildningar

Flera av idrottsföreningarna instämmer med utredningens rekommendationer att ett idrottsgymnasium behöver ha en bred ingång med valbara nivåer av idrottsutövande. Samtidigt har inte alla föreningar möjlighet att vara aktiva på alla nivåer. För vissa idrotter skulle detta kunna innebära att de endast samarbetar inom ramen för en NIU/RIG-nivå (elitidrott), vissa på LIU-nivå, medan andra klubbar skulle kunna vara en samarbetspartner för flera nivåer av idrottsutövande. Flera olika nivåer ger en bred rekryteringsbas för idrottsföreningarna vilket förväntas gynna deras verksamhet på sikt.

Idrottsföreningarna ställer sig positiva till att en skola har huvudansvar för samtliga idrottsutbildningar. Det finns flera fördelar i förslaget vilket även underlättar samarbetet med kommunen, utifrån föreningarnas perspektiv. Ett sammanhållet idrottsgymnasium är även lättare att marknadsföra än om utbildningarna skulle vara spridda på flera av kommunens gymnasieskolor.

Några av föreningarna är tveksamma till att begränsa utbudet av gymnasieprogram, vilket i sig är en konsekvens av att samla all idrottsutbildning till en skola. Flera av klubbar lyfter här fram att det finns spelare/idrottsutövare vill läsa på yrkesprogram även om huvuddelen av eleverna idag återfinns på något av de högskoleförberedande programmen.

För att samarbetet ska fungera på ett bra sätt efterfrågar flera av idrottsföreningarna att samarbetsavtal tecknas där det tydligt framgår vad båda parter förväntas göra inom ramen för sina båda verksamheter. Några av föreningarna lyfter även att ett idrottsgymnasium skulle kunna innebära ökat samarbete mellan idrottsföreningarna i staden. För att ett idrottsgymnasium ska bli framgångsrikt behövs en helhetslösning för varje idrottande ungdom. En god utvecklingsmiljö innefattar både idrotten, skolan och fritiden. Detta ställer därmed stora krav på ett bra samarbete mellan kommunen och idrottsföreningarna.

Vid fokusgrupperna diskuterades även hur ämnet specialidrott på bästa sätt bedrivs i samverkan med idrottsföreningar. Ett vanligt sätt att organisera undervisningen är att

tränare till del är anställda av skolhuvudmannen och till del anställda av idrottsföreningen. Detta på grund av nuvarande lagstiftning som ej möjliggör att undervisning i specialidrott får ges på entreprenad (Skollagen 23 kap). Positiva synergieffekter av detta kan vara att detta gynnar samverkan mellan aktuell idrottsföreningen och skolan, men även att idrottsföreningen kan ges en möjlighet att anställa tränare.

Idrottsföreningarna är överens om att en väldigt viktig del i utvecklandet av ett idrottsgymnasium är att föreningarna får vara med i processen och ge sina synpunkter på hur verksamheten ska bedrivas. Att utveckla ett idrottsgymnasium behöver ses som en gemensam satsning mellan idrottsföreningarna och kommunen.

5 Enkätundersökning grundskolan

5.1 Beskrivning av genomförande

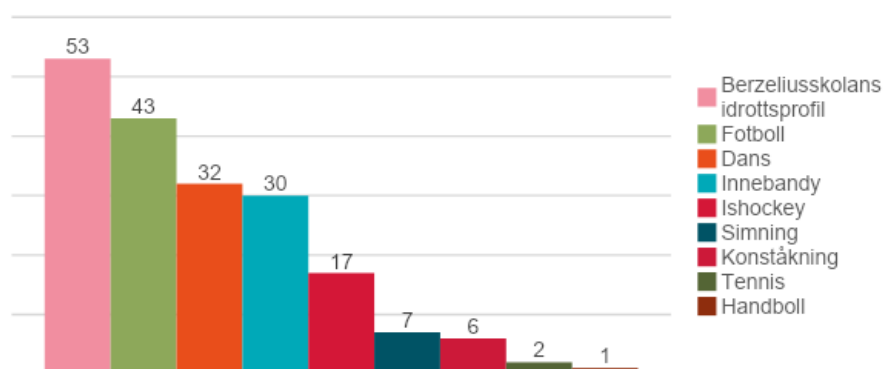
I syfte att undersöka intresse och inriktning för ett framtida idrottsgymnasium har utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen genomfört en enkätundersökning i grundskolans årskurs 9. De elever som deltagit i enkäten står i begrepp att göra sitt preliminära gymnasieval senare under läsåret 2020/21.

Enkäten genomfördes under hösten 2020 där elever från totalt 11 kommunala grundskolor besvarade enkäten. Svarsfrekvensen varierar från skola till skola där den totala svarsfrekvensen uppgår till ca 60 %. Totalt har ca 800 elever på kommunala grundskolor besvarat enkäten, av en total population på ca 1 350 elever.

5.2 Resultat

Det finns ett relativt stort antal idrottsprofiler inom grundskolan i Linköping. Ca 30 % av elever som besvarat enkäten uppger att de idag går på någon av grundskolans idrottsprofiler.

Enkät ÅK 9 Idrottsgymnasium
Antal svarande per idrottsprofil grundskolan

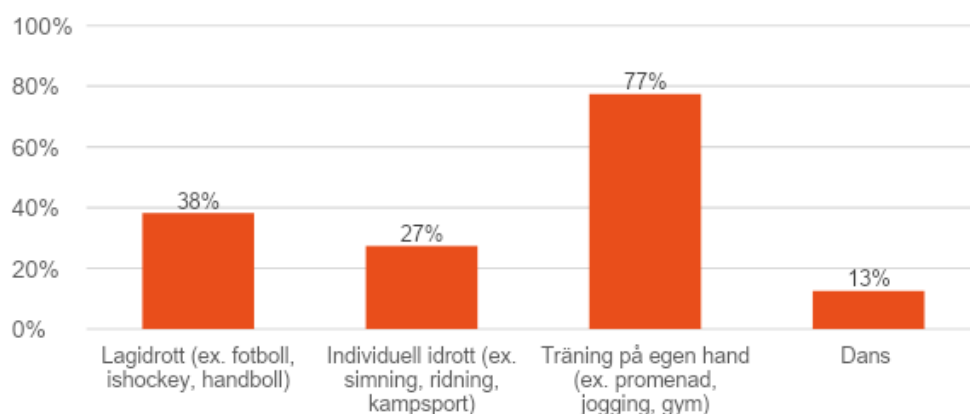

Av

Av de elever besvarat enkäten går de flesta av dessa Berzeliuskolans idrottsprofil, följt av fotboll, dans och innebandyprofil.

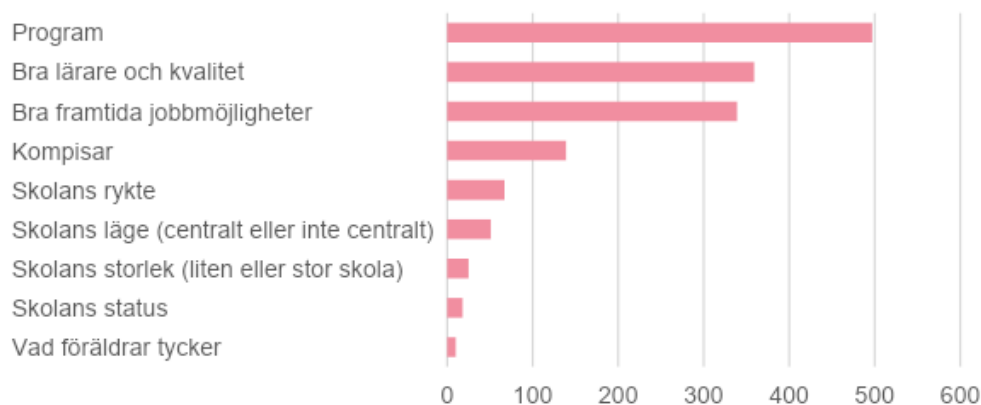
En av enkätens bakgrundsfrågor handlar om i vilken utsträckning eleverna utövar någon fritidsaktivitet.

Enkät ÅK 9 Idrottsgymnasium Har du någon fritidsaktivitet som du utövar varje vecka? Andel av totalt antal svaranden

Totalt uppger 38 % av eleverna att de varje vecka utövar någon lagidrott, 27 % att de utövar någon individuell idrott, 77 % att de genomför någon form av träning på egen hand och 13 % att de varje vecka dansar.

Enkät ÅK 9 Idrottsgymnasium Vad är viktigast när du kommer att välja till gymnasiet? (två valbara alternativ)

När det kommer till vad som eleverna anser vara viktigt när de väljer till gymnasiet uppger de flesta att gymnasieprogrammet är en avgörande faktor. Skolans kvalitet följt av bra framtida jobbmöjligheter skattas även högt i elevernas gymnasieval, likaså vad kompisar väljer för skola.

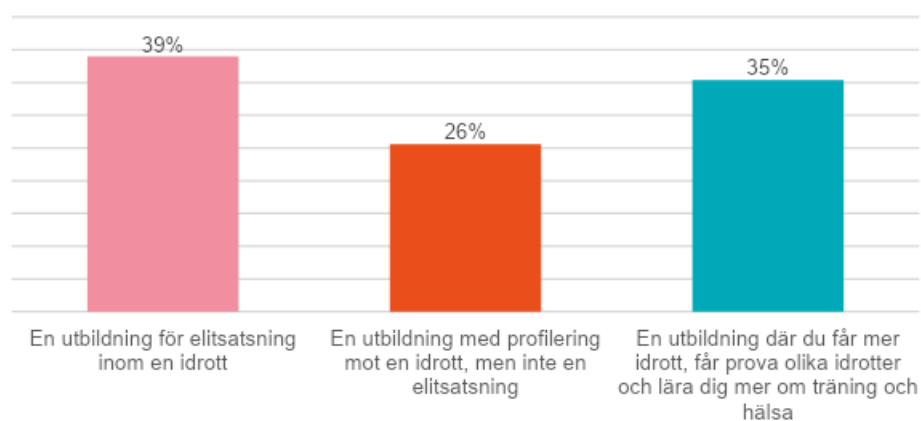
Skulle du kunna tänka dig att gå på en gymnasieskola som erbjuder idrottsprofiler?	Ja	Nej
Kille	53%	47%
Tjej	51%	49%
Totalt	52%	48%

Av de totalt antal svarande i enkäten uppger ca 52% (400 elever) att de skulle kunna tänka sig att gå på en gymnasieskola som erbjuder idrottsprofiler. Det finns inga uppenbara skillnader utifrån kön i elevernas svar. Intresset för att gå en gymnasieskola med idrottsprofiler är i jämförelse med faktiskt antal elever som går idrottsutbildningar på kommunala gymnasieskolor väsentligt större. Totalt går endast ca 1 % av eleverna på kommunala gymnasieskolor en nationellt godkänd idrottsutbildning, vilket också

avgörs av ett begränsat utbud inom gymnasieskolan i Linköping. Det borde således finnas en god potential att kunna rekrytera elever till en gymnasieskola med idrottsprofiler i Linköping.

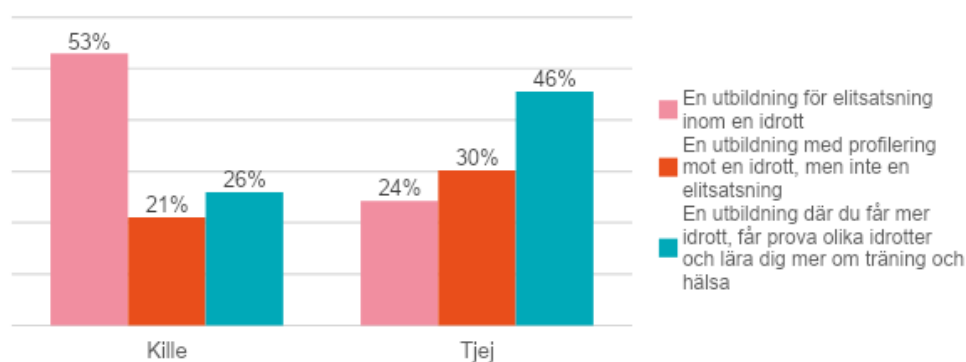
De elever som svarade att de skulle kunna tänka sig att gå på en gymnasieskola som erbjuder idrottsprofiler fick i enkäten en följdfråga utifrån vilken typ av profilering som de helst skulle välja. Syftet med frågan är att ta reda på vilket nivå av profilering som eleverna framförallt är intresserade av.

Enkät ÅK 9 Idrottsgymnasium Vilket alternativ skulle du vilja välja? (totalt 410 svaranden)

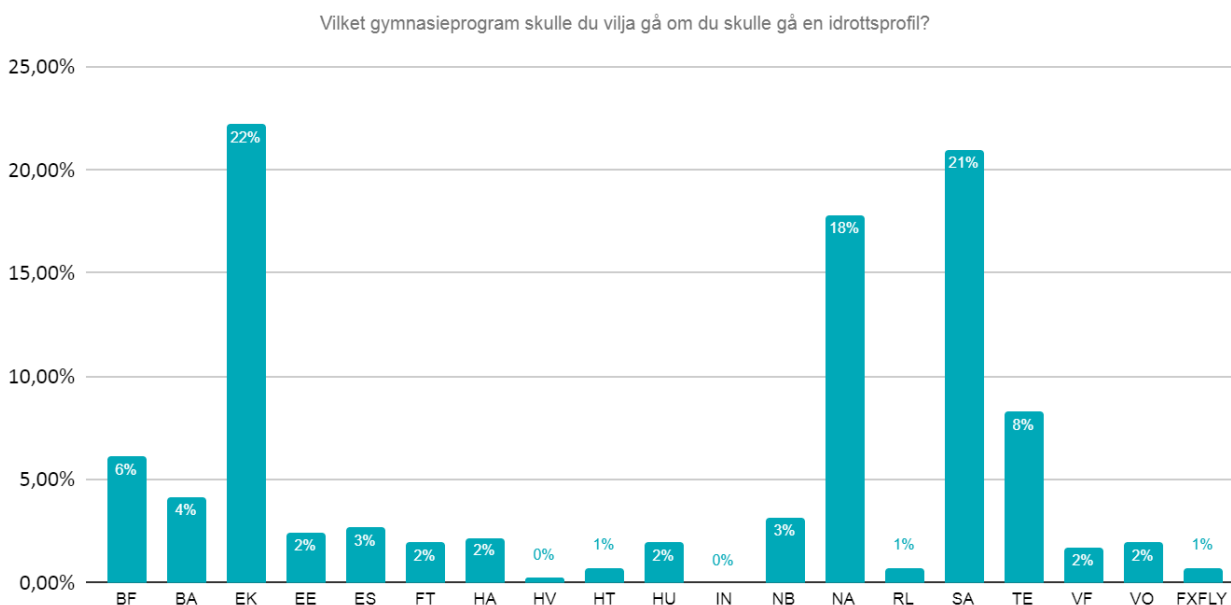
Av de som svarat att de kan tänka sig att gå ett idrottsgymnasium uppger ca 65 % av eleverna att de vill gå en utbildning som är profilerad med en idrott (varav 39 % av eleverna gärna ser att denna utbildning möjliggör en elitsatsning inom en idrott). 35 % av eleverna uppger dock att de helst skulle vilja gå en utbildning som innebär mer idrottsundervisning, prova på olika idrotter och lära sig mer om träning och hälsa.

Enkät ÅK 9 Idrottsgymnasium Vilket alternativ skulle du vilja välja? Könsuppdelat (totalt 410 svaranden)

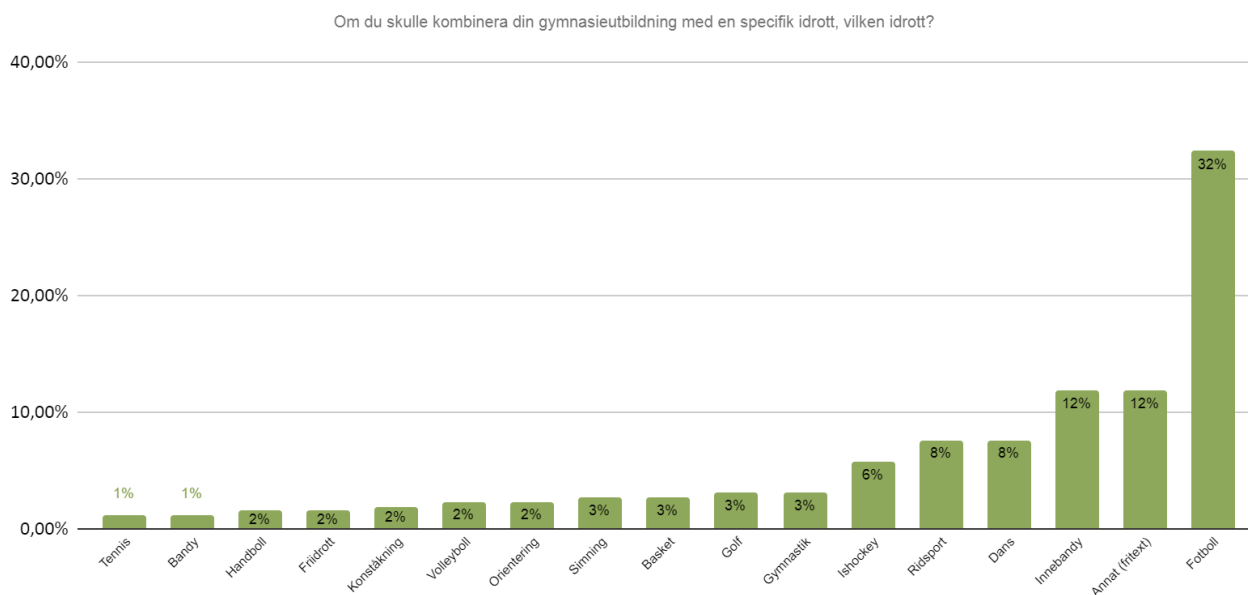

Ovanstående fråga i enkäten visar olika resultat för flickor respektive pojkar. Utifrån ovanstående diagram kan det konstateras att flickor i högre utsträckning än pojkar gärna vill gå en utbildning som innebär att de får mer idrottsundervisning och lära sig mer om träning och hälsa. 74 % av pojkarna vill ha en utbildning som är specialiserad inom en enskild idrott, jämfört med endast 54 % av flickorna. Utifrån detta kan konstateras att flickor och pojkar skiljer sig åt i vilken typ av idrottsutbildning de helst

vill ha. Vid en framtida utveckling av ett idrottsgymnasium är det därför av vikt att de olika profileringarna tas fram så att de både beaktar flickor såväl som pojkars preferenser när det kommer till omfattning och inriktning för en idrottsutbildning.

De elever som skulle kunna tänka sig att gå på ett idrottsgymnasium fick även frågan vilket nationellt gymnasieprogram de skulle vilja gå om de gick en idrottsprofil. Utifrån svaren ovan kan konstateras att de flesta av eleverna önskar gå ett högskoleförberedande program tillsammans med en framtida idrottsprofil. Resultaten överensstämmer även med den omvärldsbevakning som genomförts av andra kommuners programutbud för idrottsprofilerade skolor, där de flesta av eleverna som går någon form av idrottsprofil går på ett högskoleförberedande program. Av yrkesprogrammen står barn- och fritidsprogrammet och bygg- och anläggningsprogrammet ut utifrån de svarande.

De elever som önskar kombinera gymnasieutbildning med en profilering mot en enskild idrott ombads att uppge vilken idrott i enkäten. Resultatet visar att flest elever i enkäten önskar fotboll som profilering, följt av innebandy, dans, ridsport och ishockey. I enkäten fanns även möjlighet för eleverna att besvara frågan med fritext vilket visade varierande svar kring vilken idrott som de önskar profilera sin gymnasieutbildning mot. Noterbart är att de idrotter som flest eleverna i enkäten efterfrågar är sådana idrotter som bildningsnämnden idag saknar i utbudet av nationella idrottsutbildningar, undantaget ishockey.

Resultaten i enkäten är viktiga att beakta vid en eventuell utveckling av ett idrottsgymnasium för att kunna förutse söktryck och intresse för olika profiler, men även för vilka idrotter som vid behov behöver tillkomma det befintliga utbudet på kommunala gymnasieskolor.

6 Diskussion och avslutande rekommendationer

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har i denna utredning försökt belysa olika aspekter av idrottsutbildningar i gymnasieskolan i syfte att undersöka förutsättningar för ett idrottsgymnasium i kommunal regi. Inom grundskolan i Linköping finns sedan flera år tillbaka flertalet idrottsprofiler med högt söktryck där många ungdomar vill kombinera sin utbildning med ett ökat idrottsutövande.

På de kommunala gymnasieskolorna finns ett begränsat utbud av nationella idrottsutbildningar (NIU), vilka riktar sig mot elitsatsande ungdomar inom ishockey, golf och konståkning.

Allians för Linköping skriver i samverkansprogrammet för mandatperioden 2018-2022 att ett av deras mål med mandatperioden är att bygga ett idrottsgymnasium med både högskoleförberedande och yrkesprogram. I programmet ses idrotten som en integrerande faktor vilket även påverkar skolsegregationen, samordningsvinster finns även med de verksamheter som kultur- och fritidsnämnden ansvarar för.

Utifrån de områden som utredningen belyst finns det flera aspekter som talar för att utveckla ett idrottsgymnasium:

- Bredda utbudet av utbildningar inom den kommunala gymnasieskolan. Ett idrottsgymnasium skulle även göra att utbudet när det kommer till idrottsprofiler/utbildningar skulle bli mer samstämmigt mellan grundskolans 7-9 och gymnasieskolan. Detta ökar i sin tur elevernas möjligheter att kunna fortsätta sitt idrottsutövande i gymnasieåldern.

Då flera av de kommunala gymnasieskolorna erbjuder samma program skulle en profilering av en av skolorna mot idrott ge bra förutsättningar att kunna rekrytera elever och bidra till mindre inbördes konkurrens mellan skolorna.

- I högre grad möta elevernas önskemål om att kunna kombinera utbildning med ökat idrottsutövande. Intresset för ett idrottsgymnasium bedöms vara relativt stort utifrån den enkät som genomförts inom ramen för utredningen. Resultat visar att 52 % av de tillfrågade kan tänka sig att gå på en gymnasieskola som erbjuder idrottsprofiler. Enkätresultatet visar dock att det finns skillnader i vilken nivå av idrottsutövande som eleverna önskar kombinera sin gymnasieutbildning med.
- Utifrån genomgången forskning finns det flera anledningar till att verka för att ungdomar i gymnasieålder blir mer fysiskt aktiva. En ökad fysisk aktivitet har också förutsättningar att kunna ha positiv inverkan på skolprestationer.

I utredningen har utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen fört en dialog med befintliga kommunala gymnasieskolor samt utbytt erfarenheter med andra kommuner och huvudmän som framgångsrikt arbetar med idrottsgymnasium. Utifrån ett övergripande perspektiv finns det även flera olika sätt att organisera idrottsutbildningar. Utifrån denna kartläggning och utredningens övriga områden konstateras följande:

Ett idrottsgymnasium bör koncentreras till en skola

Flera av de besökta kommunerna och huvudmännen hade tidigare en organisation för idrottsutbildning där flera skolenheter tillsammans ansvarade för att erbjuda olika former av idrottsutbildningar. Linköpings kommun har tidigare haft en liknande organisation där enstaka elever inom nationella idrottsutbildningar har funnits på flera av kommunens gymnasieskolor.

Utifrån den genomförda omvärldsbevakningen kan det konstateras att det finns flera fördelar med att idrottsutbildningarna koncentreras till en enskild skola. Att lokalt på en skola organisera för idrottsutbildningar innebär ofta flera anpassningar av schema och annan planering för exempelvis träningstid, kost- och måltider etc. vilket gör att detta kan vara svårt att förena med planering som sker för reguljära utbildningar.

Flera av de besökta kommunerna lyfter även fram fördelar där en sammanhållen organisation innebär andra förutsättningar för personal att specialisera sig mot idrottsutbildning. Detta gäller även andra kompetenser inom exempelvis elevhälsan. Ofta kombineras en tjänst som ämneslärare med ett uppdrag mot en specifik idrott.

Kommunerna som besöktes i samband med omvärldsbevakningen lyfter även fram förutsättningar när det kommer till att attrahera elever. Det är lättare att marknadsföra

ett renodlat idrottsgymnasium än motsvarande lösning där flera skolor delar på och ansvarar för organiseringen av idrottsutbildning.

En konsekvens av att koncentrera idrottsutbildningen till en skola är att detta medför ett minskat programutbud för eleverna. Det kan medföra att samtliga inriktningar på varje program inte kan erbjudas som kombination med idrottsutbildning, detta för att ett sådant utbud blir allt för kostsamt och organisatoriskt svårt att upprätthålla för en enskild skola.

Lokalisering av ett idrottsgymnasium

Gemensamt för de kommuner som besökts inom ramen för utredningen är att samtliga har tillgång till idrottslokaler och andra speciallokaler kopplade till idrottsutbildningarna. Att erbjuda idrottsutbildningar ställer större krav på tillgång till idrottshallar, lokaler för fysträning och andra idrottsspecifika lokaler än reguljära gymnasieutbildningar. I Linköpings kommuns organisation ansvarar kultur- och fritidsförvaltningen för huvuddelen av de lokaler som används för undervisning i ämnet idrott och hälsa i grundskolan och gymnasieskolan. Den utökade undervisningstiden i idrott och hälsa i grundskolan har medfört ett ökat tryck på kommunens idrottshallar.

Ett idrottsgymnasium behöver lokaliseras strategiskt utifrån idrottens behov av lokaler och andra krav som underlättar för skolans verksamhet. En fördel är om skolan fysiskt är lokaliserad i närheten av de lokaler som används för specialidrottsundervisningen. Det finns även ett behov av att skolan lokaliseras med goda kommunikationsmöjligheter då många elever dagligen rör sig mellan skolan och träningen/specialidrottsundervisningen.

Utifrån rekommendationen att ett idrottsgymnasium bör koncentreras till en skola förordar utredningen en lösning där ett idrottsgymnasium inrättas som en separat skolenhet med eget namn och antagning, men att skolan tillsvidare administrativt sorterar under någon av bildningsnämndens befintliga gymnasieskolor. Detta ger goda förutsättningar att över tid kunna bygga upp en verksamhet med idrottsutbildningar, samtidigt som fördelar kan dras av skolans totala storlek och elevantal vad gäller exempelvis programutbud och personella resurser.

Ett idrottsgymnasium bör ha en bred ingång med valbara nivåer av idrottsutövande

Riksidrottsförbundets *Strategi 2025*¹¹ som bland annat ligger till grund för Linköpings kommuns idrottspolitiska program bygger på en bärande idé om ett livslångt idrottande. Förändringen illustreras ofta av förflyttningen från en triangel till en rektangel vilket innebär att det tidigare sättet med en bred barn- och ungdomsidrott och en spetsig topp i form av elitidrott inte längre är önskvärt.

Riksidrottsförbundets ambition med detta förhållningssätt innebär att alla oavsett ålder och ambitionsnivå ska ha möjlighet att idrotta under hela livet. Detta synsätt har tagits upp i Linköpings kommuns idrottspolitiska program vilket även innehåller skrivningar kopplat till skolans uppdrag.

Det finns flera möjligheter att utforma gymnasieutbildningar i kombination med idrott. Linköpings kommun har i dagsläget ett fåtal nationella idrottsutbildningar (NIU) som

¹¹ Riksidrottsförbundet. *Strategi 2025* (2019).

riktar sig mot elitidrottande. De flesta kommuner och huvudmän som erbjuder idrottsutbildningar gör detta på olika nivåer. Utifrån gymnasieskolans nationella styrdokument finns det möjlighet att utforma både nationella idrottsutbildningar (NIU), lokala idrottsutbildningar (LIU) och allmänna idrottsprofiler.

Den enkätundersökning bland årskurs 9 elever som genomförts i samband med denna utredning visar att önskemålen avseende ett framtida idrottsgymnasium skiljer sig, både till inriktning och omfattning av idrottsinlagen. Det finns också betydande könsskillnader i vilket typ av idrottsutbildning som önskas. Pojkar vill i högre utsträckning än flickor kombinera sina gymnasiestudier med idrottsutövande inom en idrott, medan flickor i högre utsträckning vill läsa en allmän ingång där eleverna ges möjlighet att lära sig mer om träning och hälsa samt prova på flera olika idrotter. Det är med andra ord viktigt att utformningen av ett idrottsgymnasium görs så att det kan attrahera en bred elevgrupp, både utifrån kön och andra aspekter.

För att få en väl fungerande idrottsutbildning på gymnasienivå är det viktigt att det finns goda idrottsliga utvecklingsmiljöer där eleverna får verka i en miljö och kultur med tydlig struktur, kompetenta lärare som har en helhetssyn på varje individ samt bra förutsättningar och tillgång till anläggningar och aktivitetsmiljöer. Det bör finnas en långsiktighet i utbildningen där fokus ska ligga på individens egen utveckling. Fysisk aktivitet och rörelseförståelse bör vara centrala inslag i ett framtida idrottsgymnasium och för att fånga upp de elever som vill kombinera fysisk aktivitet med sina studier bör det finnas ett alternativ som inte specialiserar sig på en specifik idrott utan erbjuder en mångfald av träningsaktiviteter.

Utifrån ovanstående rekommenderar utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen att ett framtida idrottsgymnasium behöver ha en bred ingång med valbara nivåer av idrottsutövande.

Programutbud - gymnasieprogram att kombinera med idrottsutbildningar

De flesta kommuner och huvudmän som erbjuder idrottsutbildningar gör detta på ett fåtal av de nationella gymnasieprogrammen. De flesta elever som läser dessa utbildningar läser ett högskoleförberedande program. De skolenheter som besökts i samband med denna utredning har nedanstående program i sitt utbud som går att kombinera med idrott. Flera av de besökta skolorna består av flera skolenheter där andra program förekommer. Det är dock ovanligt att samtliga program ges i kombination med idrottsutbildningar.

Högskoleförberedande program

Ekonomiprogrammet
Naturvetenskapsprogrammet
Samhällsvetenskapsprogrammet

Yrkesprogram

Barn- och fritidsprogrammet
Handels- och administrationsprogrammet

Som tidigare konstaterats finns en konflikt mellan yrkesprogrammets krav om arbetslivskoppling där varje yrkesprogram ska innehålla minst 15 veckor arbetsplatsförlagt lärande (APL) och idrotten. Detta har även lyfts av flera av de kommuner som utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen varit i kontakt med i samband med utredningen. En ytterligare försvårande aspekt är att olika branschers arbetsvillkor ställer olika krav när det gäller vilka tider som APL förläggs till. I

samband med denna utredning har en dialog förts med rektorer för yrkesutbildningar på de kommunala gymnasieskolorna. Slutsatsen av denna dialog är att utbildning- och arbetsmarknadsförvaltningen avråder från att erbjuda idrottsutbildningar kopplade till de flesta av de nationella yrkesprogrammen. Arbetslivskopplingen för dessa utbildningar är viktig och riskerar att gå förlorad om denna ställs i konflikt med kraven som följer av en idrottsutbildning.